

Š i f r a k a n d i d a t a :

Državni izpitni center

M 0 8 2 7 4 1 1 3

JESENSKI IZPITNI ROK

MEHANIKA

NAVODILA ZA OCENJEVANJE

Petek, 29. avgust 2008

SPLOŠNA MATURA

PODROČJE PREVERJANJA A

A1

Preračunajte spodaj navedene vrednosti v zahtevane enote.

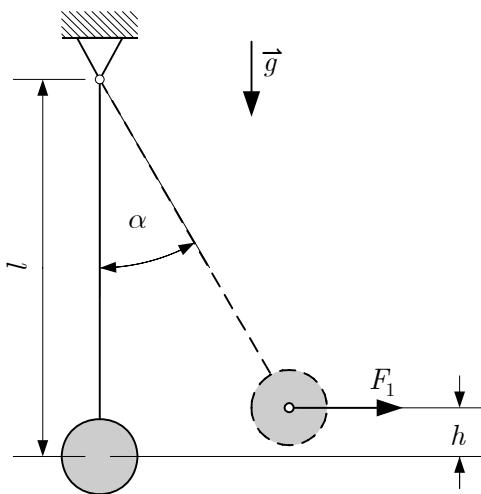
- a) $3 \text{ kg/dm}^3 = \dots = \text{g/mm}^3$ g/mm^3
(1 točka)
- b) $15 \text{ kN mm} = \dots = \text{N cm}$ N cm
(1 točka)
- c) $3600 \text{ kN mm/h} = \dots = \text{W}$ W
(1 točka)
- d) $5,1286 \cdot 10^{10} \text{ mm}^3 = \dots = \text{m}^3$ m^3
(1 točka)
- e) $8300 \text{ mm/s}^2 = \dots = \text{m/s}^2$ m/s^2
(1 točka)

Rešitev in navodila za ocenjevanje:

- a) $3 \text{ kg/dm}^3 = \frac{3 \cdot 10^3}{10^6} = 3 \cdot 10^{-3} \text{ g/mm}^3 \dots \text{1 točka}$
- b) $15 \text{ kN mm} = 15 \cdot 10^3 \cdot 10^{-1} = 1500 \text{ N cm} \dots \text{1 točka}$
- c) $3600 \text{ kN mm/h} = 3600 \frac{10^3 \cdot 10^{-3}}{3600} = 1 \text{ W} \dots \text{1 točka}$
- d) $5,1286 \cdot 10^{10} \text{ mm}^3 = 5,1286 \cdot 10^{10} \cdot 10^{-9} = 51,286 \text{ m}^3 \dots \text{1 točka}$
- e) $8300 \text{ mm/s}^2 = 8300 \cdot 10^{-3} = 8,3 \text{ m/s}^2 \dots \text{1 točka}$

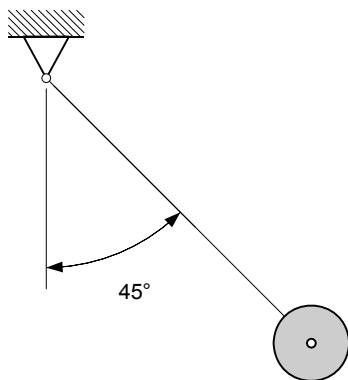
A2

Na vrvi dolžine l je obešena krogla s težo F_g . Kroglo počasi vlečemo v vodoravni smeri z naraščajočo silo F_1 .

- a) Narišite vse sile, ki delujejo na kroglo, ko je kot $\alpha = 45^\circ$.

(2 točki)

- b) Napišite, kolikšna je velikost sile F_1 (v odvisnosti od teže F_g) pri kotu $\alpha = 45^\circ$.

(1 točka)

- c) Napišite enačbo za višino h , za katero se krogla pri tem dvigne.

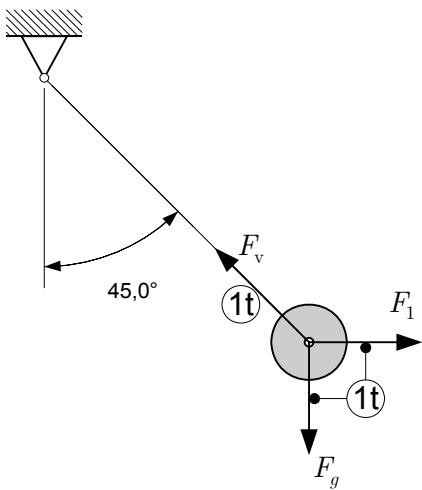
(1 točka)

- d) Napišite enačbo za delo, ki ga pri tem opravi sila F_1 .

(1 točka)

Rešitev in navodila za ocenjevanje

a)

..... 2 točki

b) $F_1 = F_g$ 1 točka

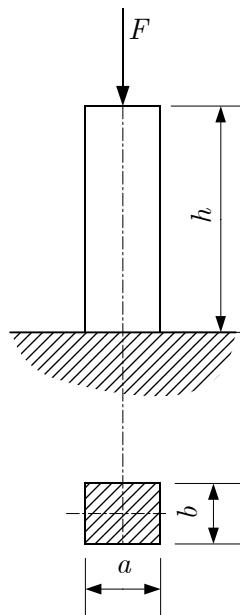
c) $h = l - l \cos \alpha = l(1 - \cos \alpha)$ 1 točka

d) $W = \Delta E_p = F_g h$ 1 točka

A3

Steber z gostoto ρ in višino h prenaša tlačno silo F . Izpeljite enačbo za površinski tlak med stebrom in podlago, če je prerez stebra pravokotnik s stranicama a in b . Upoštevajte lastno težo stebra.

(5 točk)

Rešitev in navodila za ocenjevanje:

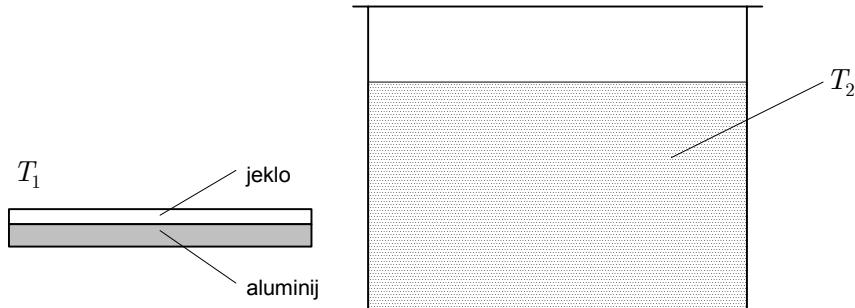
$$p = \frac{F + \rho A h g}{A}$$

A4

Znano je, da sprememba temperature povzroča deformiranje teles. Na skici je narisana ravna palica, ki jo sestavljata dva trdno zlepljena trakova (jeklen in aluminijast) enakih temperatur T_1 . Palico nato položimo v tekočino s temperaturo $T_2 > T_1$. Linearna temperaturna razteznost aluminija je večja od linearne temperaturne razteznosti jekla.

- a) Skicirajte obliko palice, ko se njena temperatura izenači s temperaturo tekočine.

(1 točka)

- b) V trdnosti smo spoznali enačbo: $\Delta L_T = L_0 \alpha_T \Delta T$

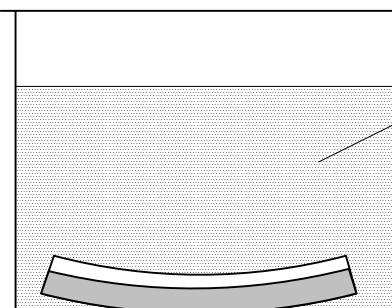
Pojasnite pomen simbolov v napisani enačbi in zapишite njihove enote:

(4 točke)

Simbol	Pomen	Enota
ΔL_T		
L_0		
α_T		
ΔT		

Rešitev in navodila za ocenjevanje

a)

.....1 točka

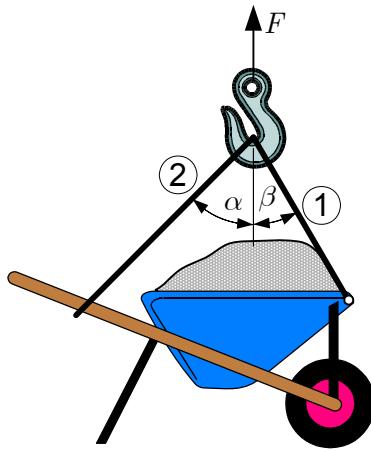
b)

Simbol	Pomen	Enota
ΔL_T	Temperaturni razteg (podaljšek)	m
L_0	Začetna dolžina	m
α_T	(linearna) Temperaturna razteznost	m/m K = 1/K
ΔT	Sprememba temperature	K ali °C

.....4 točke

A5

Z dvigalom enakomerno dvigamo samokolnico, natovorjeno s peskom, skupne teže F_g . Lega samokolnice med dviganjem je prikazana na skici.

- a) V skico vrišite težo F_g in približno lego njenega prijemališča označite s točko T.

(1 točka)

- b) Kolikšna bi bila po vašem mnenju **teža** samokolnice s peskom (obkrožite pravilni odgovor)

- A 60 kg
- B 600 N
- C 6 kN

(1 točka)

- c) Kolikšna je sila F v dvižni vrvi?

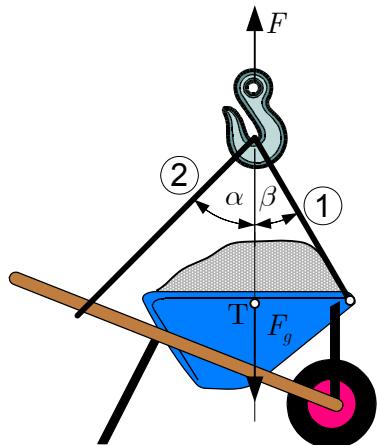
(1 točka)

- d) Katera od sil (F_1 ali F_2) v vrveh ① ali ② je večja, če je $\alpha > \beta$. Odgovor utemeljite s trikotnikom sil.

(2 točki)

Rešitev in navodila za ocenjevanje

a)

Vrisana sila in točka T na navpični smernici.....1 točka

b) Obkrožen odgovor B1 točka

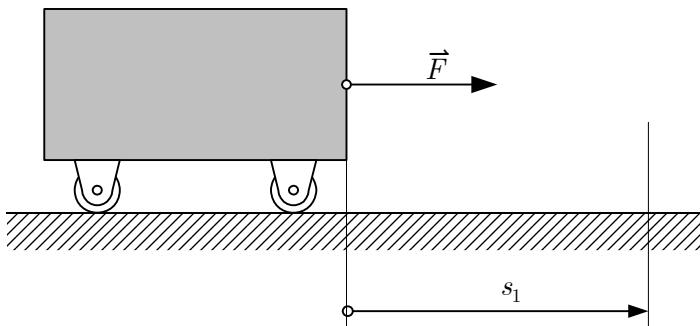
c) $F = F_g$ 1 točkad) Sila $F_1 > F_2$ 1 točka

A6

Na vodoravni podlagi je voziček, ki ga premikamo s silo \vec{F} velikosti F . Za primere, ki so prikazani na slikah a), b) in c), napišite izraze za delo, ki ga opravi sila \vec{F} pri premiku vozička za s_1 .

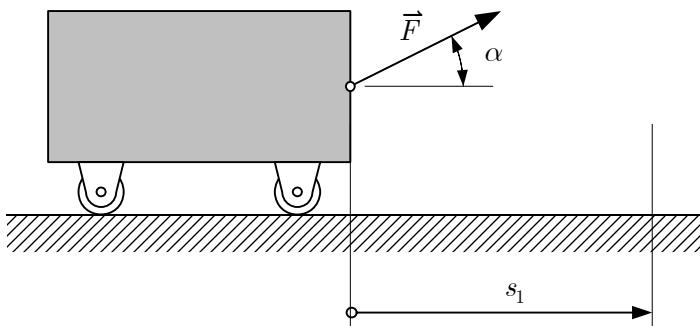
- a) Sila \vec{F} je konstantne velikosti in deluje vodoravno.

(1 točka)

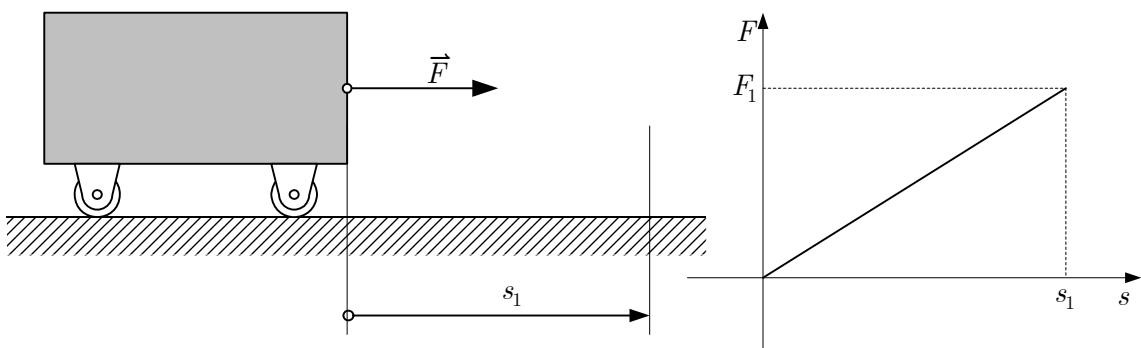
- b) Sila \vec{F} je konstantne velikosti in deluje poševno pod kotom α .

(1 točka)

- c) Sila \vec{F} deluje vodoravno, njena velikost pa se spreminja od 0 do F_1 , kot kaže diagram $F - s$.

(1 točka)

- d) Napišite ime za enoto dela in jo izrazite z osnovnimi enotami.

(2 točki)

Rešitev in navodila za ocenjevanje

- a) $W = Fs_1$ 1 točka
b) $W = F \cos \alpha s_1$ 1 točka
c) $W = \frac{F_1 s_1}{2}$ 1 točka
d) Enota dela je: $J = N m = kg m^2 / s^2$ (1+1) 2 točki

A7**Pri dinamiki ste spoznali naslednja izraza:**

1) $\frac{J\omega^2}{2}$ in 2) $\frac{mv^2}{2}$

a) Z izrazom 1 izračunamo

Z izrazom 2 izračunamo
(2 točki)

b) Pojasnite veličine in zapišite njihove enote:

J – enota

ω – enota

m – enota

v – enota

(3 točke)

Rešitev in navodila za ocenjevanje

a) Z izrazom 1 izračunamo kinetično energijo rotirajočega telesa.....1 točka

Z izrazom 2 izračunamo kinetično energijo masne točke (ali telesa, ki se giblje translacijsko).....1 točka

b) Pojasnite veličine in zapišite njihove enote:

J – vztrajnostni moment telesa, enota kg m^2 1 točka

ω – kotna hitrost telesa, enota rad/s ali $1/\text{s}$ 1 točka

m – masa (točke ali telesa), enota kg

v – hitrost (točke ali telesa), enota m/s 1 točka

A8

V posodi je voda gostote ρ . Na njeno gladino položimo homogeno kroglo gostote $\rho_1 = 0,8\rho$. Obkrožite pravilne trditve.

1) Krogla bo (1 pravilen odgovor):

- A potonila na dno posode;
- B lebdela v vodi na kateri koli globini;
- C plavala delno potopljena.

(1 točka)

2) Sila vzgona, ki deluje na kroglo, je odvisna od (2 pravilna odgovora):

- A oblike posode;
- B gostote vode;
- C tlaka zraka v okolici posode;
- D prostornine potopljenega dela krogle.

(2 točki)

3) Prijemališče sile vzgona je (1 pravilen odgovor):

- A v težišču krogle;
- B v težišču potopljenega dela krogle;
- C v težišču dela krogle, ki je nad gladino vode.

(1 točka)

4) Pri obravnavani krogli povečamo gostoto tekočine v posodi. Zaradi tega (1 pravilen odgovor):

- A se sila vzgona na kroglo ne spremeni;
- B se sila vzgona na kroglo poveča;
- C se sila vzgona na kroglo zmanjša.

(1 točka)

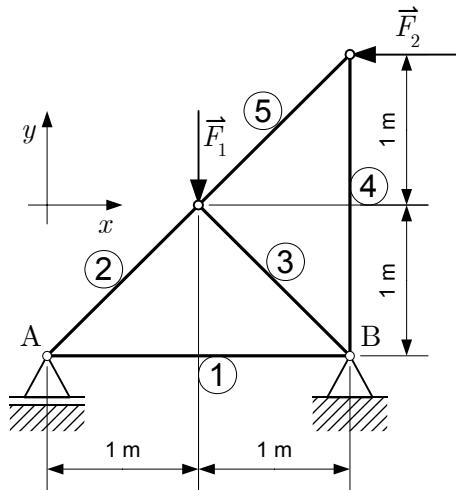
Rešitev in navodila za ocenjevanje:

1) C Plavala delno potopljena	1 točka
2) B Gostote vode.....	1 točka
D Prostornine potopljenega dela krogle.....	1 točka
3) B V težišču potopljenega dela krogle	1 točka
4) A Sila vzgona na kroglo se ne spremeni	1 točka

PODROČJE PREVERJANJA B

B1

Konstrukcija na skici je obremenjena s silama \vec{F}_1 in \vec{F}_2 velikosti $F_1 = 40 \text{ kN}$ in $F_2 = 20 \text{ kN}$.

- a) Kako imenujemo konstrukcijo? Imenujte podpore in z ustreznno enačbo ugotovite, ali je konstrukcija statično določena.

(5 točk)

- b) Izračunajte reakcije v podporah.

(6 točk)

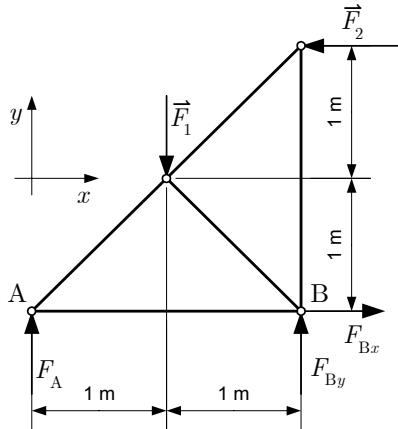
- c) Izračunajte notranje sile v elementih ①, ② in ⑤. Utemeljite, ali je element ① lahko vrv.

(9 točk)

Rešitev in navodila za ocenjevanje

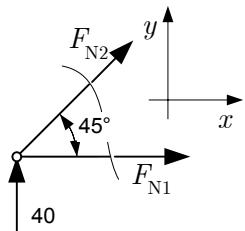
- a) Konstrukcijo imenujemo: (čisto ravninsko) paličje 1 točka
 Podpora A imenujemo premična členasta in B nepremična členasta 1 točka
 $2v = p + n$ 1 točka
 $p = 5; v = 4; n = 3$ 1 točka
 $2 \cdot 4 = 5 + 3 \Rightarrow 8 = 8 \Rightarrow$ paličje je statično določeno 1 točka

b)

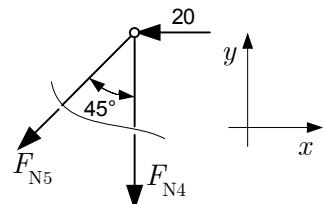
(Opomba: Kandidat mora vrisati smeri reakcij, da dobi točke za nastavljenje ravnotežne enačbe)

c)

..... 1 točka

$$F_{N2} = -\frac{40}{\sin 45^\circ} = -56,58 \text{ kN} \quad \dots \quad 1 \text{ točka}$$

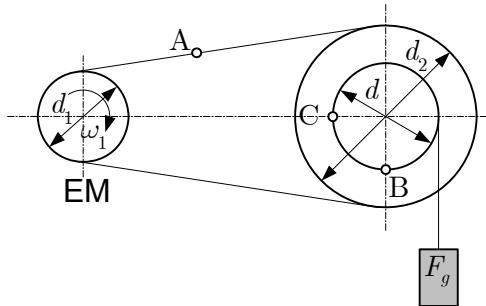
$$\sum F_x = 0; \quad 20 - F_y \sin 45^\circ = 0 \quad \text{1 točka}$$

$$\sum F_{ix} = 0, \quad -20 - F_{N5} \sin 45^\circ = 0 \quad \text{1 točka}$$

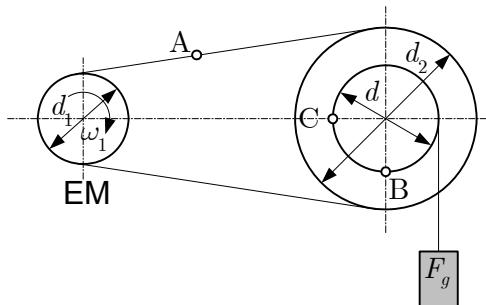
⁺N₅ sin 45° 28,28 kN 1 tecka
Element ① je lahko vrv, saj se v njem pojavi

B2

Na elektromotorju EM, ki se vrti v označeni smeri s konstantno vrtilno frekvenco $n_1 = 840 \text{ min}^{-1}$, je nameščena gonilna jermenica s premerom $d_1 = 120 \text{ mm}$. Prek jermenskega prenosa s prestavnim razmerjem $n_1/n_2 = 2,5$ poganjamо boben s premerom $d = 140 \text{ mm}$, na katerega je navita vrv z bremenom teže F_g .

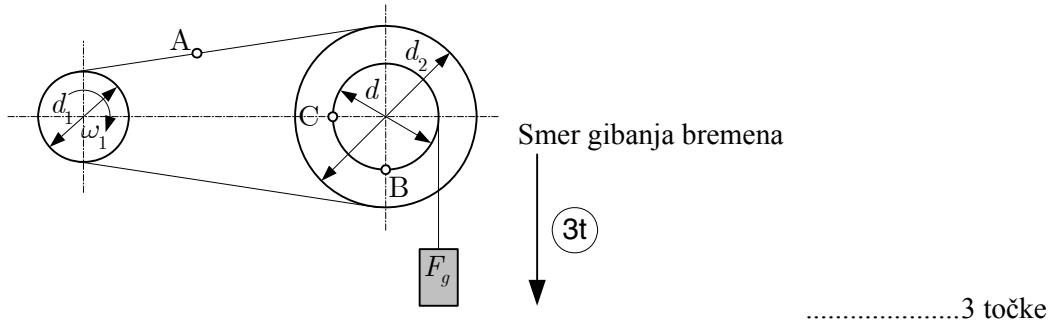
- a) Na skici označite smer gibanja bremena. (3 točke)
- b) Izračunajte hitrost gibanja **jermenja**. (5 točk)
- c) Izračunajte premer gnane jermenice d_2 . (3 točke)
- d) Na skici narišite vektorje hitrosti in pospeškov točk A in B.
(Če katera od navedenih točk nima pospeška, to napišite.) (4 točke)

- e) Določite razmerje hitrosti točk A in C. (5 točk)

Rešitev in navodila za ocenjevanje:

a)

.....3 točke

b) $n_1 = 840 \text{ min}^{-1} = 14 \text{ s}^{-1}$

$\omega_1 = 2\pi n_1$ 1 točka

$\omega_1 = 2\pi \cdot 14 = 87,96 \text{ s}^{-1}$ 1 točka

$v_1 = \omega_1 \frac{d_1}{2}$ 1 točka

$v_1 = 87,96 \cdot \frac{0,12}{2} = 5,27 \frac{\text{m}}{\text{s}}$ 1 točka

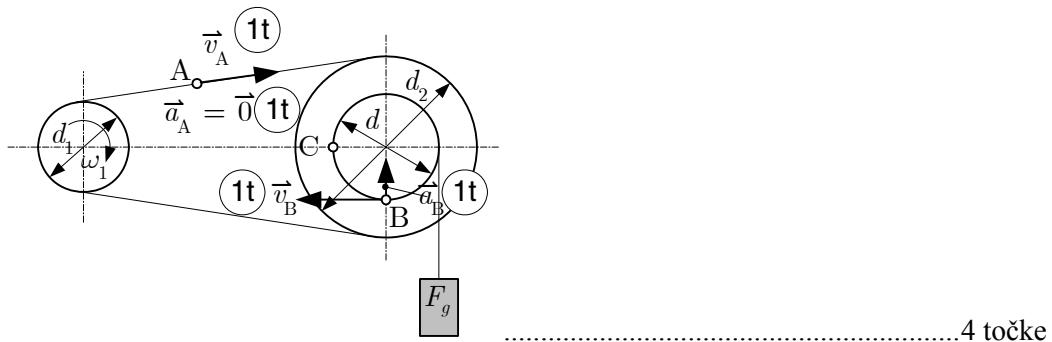
$v_j = v_1 = 5,27 \frac{\text{m}}{\text{s}}$ 1 točka

c) $i = \frac{d_2}{d_1}$ 1 točka

$d_2 = i d_1$ 1 točka

$d_2 = 2,5 \cdot 0,12 = 0,3 \text{ m}$ 1 točka

d)

.....4 točke

e) $v_A = v_2$ 1 točka

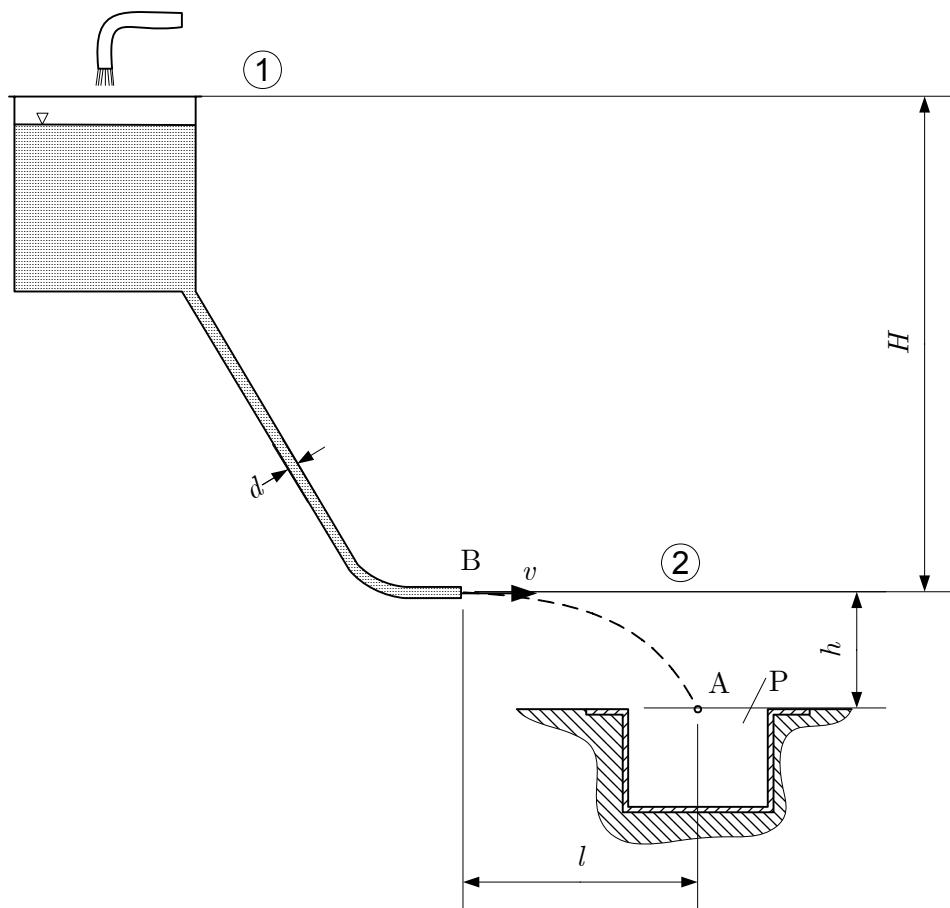
$\omega_2 = \frac{v_2}{\frac{d_2}{2}} = \frac{5,27}{0,15} = 35,18 \text{ s}^{-1}$ 2x1 točka

$v_C = \omega_2 \frac{d}{2} = 35,18 \cdot \frac{0,14}{2} = 2,46 \frac{\text{m}}{\text{s}}$ 1 točka

$\frac{v_A}{v_C} = \frac{5,27}{2,46} = 2,14$ (ali) $\frac{v_C}{v_A} = 0,46$ 1 točka

B3

Iz rezervoarja, v katerem je gladina vode ves čas na isti višini, je speljana cev konstantnega premera $d = 30 \text{ mm}$. Cev je oblikovana tako, da voda iz iztočne odprtine B izteka v vodoravni smeri. Vse izgube zanemarimo.

- a) Izračunajte čas, v katerem pride curek vode iz B v točko A, če je $h = 3 \text{ m}$ ter hitrost v , s katero mora voda iztekat iz cevi, da bo $l = 7 \text{ m}$.
(5 točk)
- b) Z uporabo Bernoullijeve enačbe izpeljite enačbo za iztočno hitrost pri dani višinski razliki H .
(7 točk)
- c) Določite potrebno višinsko razliko H tako, da bo imela voda v točki B potrebno iztočno hitrost.
(2 točki)
- d) Izračunajte čas, v katerem se bo napolnila v tla vgrajena posoda P s prostornino $V = 300 \text{ dm}^3$.
(6 točk)

Rešitev in navodila za ocenjevanje

a) $h = \frac{gt^2}{2}$ 1 točka

$$t = \sqrt{\frac{2h}{g}} = \sqrt{\frac{2 \cdot 3}{9,81}} = 0,782 \text{ s} \quad (1+1) \text{ 2 točki}$$

$$l = vt \quad \dots \quad 1 \text{ točka}$$

$$v = \frac{l}{t} = \frac{7}{0,782} = 8,95 \text{ m/s} \quad 1 \text{ točka}$$

b) $\frac{v_1^2}{2g} + \frac{p_1}{\rho g} + h_1 = \frac{v_2^2}{2g} + \frac{p_2}{\rho g} + h_2$ 1 točka

$$v_1 = 0, p_1 = 0, h_1 = H \quad (\text{dve pravilni} \dots 1 \text{ točka}) \quad 3 \text{ točke}$$

$$v_2 = v, p_2 = 0, h_2 = 0 \quad 1 \text{ točka}$$

$$H = \frac{v^2}{2g} \quad 1 \text{ točka}$$

$$v = \sqrt{2gH} \quad 2 \text{ točki}$$

c) $H = \frac{v^2}{2g} = \frac{8,95^2}{2 \cdot 9,81} = 4,08 \text{ m} \quad (1+1) \text{ 2 točki}$

d) $q_V = Av \quad 1 \text{ točka}$

$$A = \frac{\pi d^2}{4} \quad 1 \text{ točka}$$

$$A = \frac{\pi \cdot 3^2}{4} = 7,07 \text{ cm}^2 \quad 1 \text{ točka}$$

$$q_V = 7,07 \cdot 10^{-4} \cdot 8,95 = 6,33 \cdot 10^{-3} \text{ m}^3/\text{s} = 6,33 \text{ dm}^3/\text{s} \quad 1 \text{ točka}$$

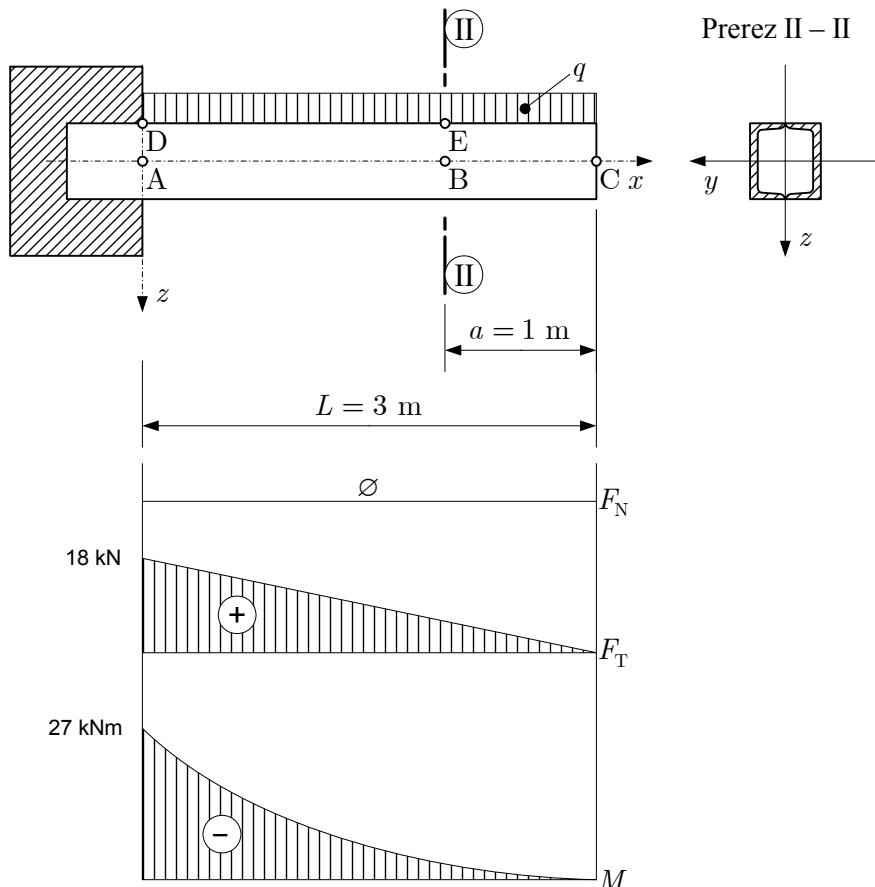
$$V = q_V t \quad 1 \text{ točka}$$

$$t = \frac{V}{q_V} = \frac{300}{6,33} = 47,4 \text{ s} \quad 1 \text{ točka}$$

PODROČJE PREVERJANJA C

C1

Nosilec je sestavljen iz dveh vroč valjanih jeklenih profilov U140 – DIN 1026: 1963 – 10, tako kakor prikazuje prerez II – II. Nosilec je obtežen z enakomerno zvezno obremenitvijo q . Dani so diagrami notranjih obremenitev vzdolž osi nosilca.

- a) Obkrožite, s katerimi osnovnimi obremenitvami je obremenjen prerez II – II (dva pravilna odgovora):

(2 točki)

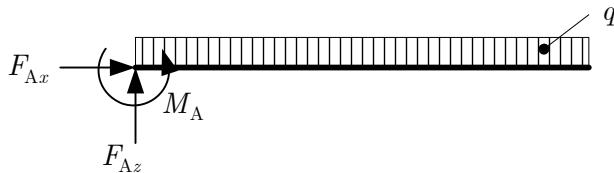
- A nateg,
- B tlak,
- C strig,
- D upogib,
- E vzvoj (torzija).

- b) Skicirajte model nosilca z vsemi silami, ki delujejo nanj, napišite vrednosti reakcij in izračunajte breme q . Pri risanju bodite pozorni na dejanske smeri reakcij in vrisan koordinatni sistem. (7 točk)
- c) Izračunajte vztrajnostni (drugi) moment prečnega prereza nosilca glede na os y in iz njega pripadajoči odpornostni moment. (6 točk)
- d) Izračunajte največjo normalno napetost v nosilcu in napišite, v kateri od označenih točk se pojavi. Dodatno vrišite še eno točko z enako absolutno vrednostjo napetosti in jo označite s črko G. (6 točk)
- e) Izračunajte povprečno tangencialno napetost v prerezu II – II. (5 točk)
- f) Kolikšna je normalna napetost v točki B? Napišite, v kateri od označenih točk je tudi tolikšna napetost. (4 točke)

Rešitev in navodila za ocenjevanje

a) Obkrožena odgovora C in D (1+1) 2 točki

b) Model nosilca

 $M_A = 27 \text{ kN m}$ 4 točke $F_{Ax} = 0$ in $F_{Az} = 18 \text{ kN}$ 1 točka

$$q = \frac{F_T}{L} = \frac{18}{3} = 6 \text{ kN/m}$$
 1 točka

c) $I_{1y} = 605 \text{ cm}^4$ 1 točka

$$I_y = 2I_{1y} = 2 \cdot 605 = 1210 \text{ cm}^4$$
 (1+1) 2 točki

$$e = \frac{h}{2} = \frac{14}{2} = 7 \text{ cm}$$
 1 točka

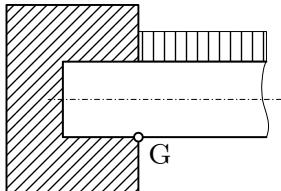
$$W_y = \frac{I_y}{e} = \frac{1210}{7} = 172,8 \text{ cm}^3$$
 (1+1) 2 točki

d) $\sigma = \frac{M}{W}$ 1 točka

$$\sigma_{\text{maks}} = \frac{M_{\text{maks}}}{W_y} = \frac{27 \cdot 10^6}{172,8 \cdot 10^3} = 156,3 \text{ MPa}$$
 (1+1+1) 3 točke

Pojavi se v točki D 1 točka

Narisana točka G

e) $F_{T_{\text{II-II}}} = qa = 6 \cdot 1 = 6 \text{ kN}$ 1 točka

$$\tau_s = \frac{F_T}{A_s}$$
 1 točka

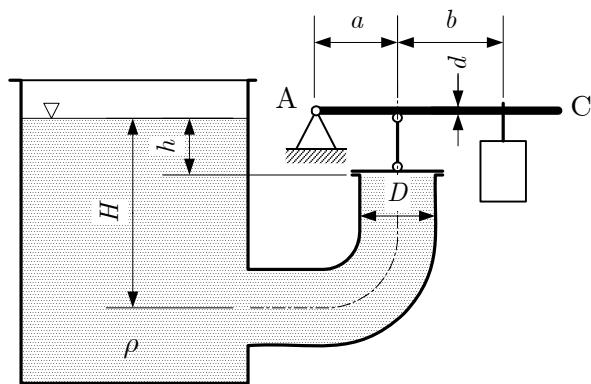
$$A_{s1} = 20,4 \text{ cm}^2$$
 1 točka

$$\tau_s = \frac{F_{T_{\text{II-II}}}}{2A_{s1}} = \frac{6000}{2 \cdot 2040} = 1,47 \text{ MPa}$$
 (1+1) 2 točki

f) $\sigma_B = 0$ 2 točki $\sigma_A = 0$ in $\sigma_C = 0$ (1+1) 2 točki

C2

V posodi je kapljevina gostote $\rho = 800 \text{ kg/m}^3$. Na globini $H = 1,4 \text{ m}$ je priključen cevni nastavek z lokom in vodoravno odprtino premera $D = 120 \text{ mm}$, ki je na globini $h = 0,9 \text{ m}$. Odprtina je zaprta s pokrovom, ki je povezan z vzdvodom z dimenzijama $a = 100 \text{ mm}$ in b . Masa uteži na vzdodu je $m = 2 \text{ kg}$, maso vzdoda pa zanemarimo.

Izračunajte:

- nadtlak kapljevine v globini H ;
(4 točke)
- silo, s katero kapljevina deluje na pokrov premera D ;
(7 točk)
- najmanjšo dimenzijo b vzdoda, da bo pokrov zaprt;
(7 točk)
- največji upogibni moment v drogu \overline{AC} , ko je razdalja $b = 450 \text{ mm}$;
(4 točke)
- največjo napetost v drogu \overline{AC} , ko je $b = 450 \text{ mm}$, če je premer krožnega prerezna droga $d = 10 \text{ mm}$.
(6 točk)
- Če povečamo maso uteži pri nespremenjeni razdalji b , se bo pokrov odprl pri
(obkrožite pravilni odgovor in odgovor utemeljite):
 A višjem nivoju gladine,
 B nespremenjenem nivoju gladine,
 C nižjem nivoju gladine v posodi.
(2 točki)

Rešitev in navodila za ocenjevanje:

- a) Nadtlak kapljevine v globini H :

- b) Sila kapljevine na pokrov:

$$A = \frac{D^2 \pi}{4} \quad \dots \dots \dots \quad 1 \text{ točka}$$

- c) Dimenzija b vzvoda:

- d) Naivečji upogibni moment v drogu \overline{AC} :

- e) Največja napetost v drogu:

$$W = \frac{\pi d^3}{32} \quad \dots \dots \dots \quad 2 \text{ točki}$$

- f) Pokrov se bo odprl pri

A – višjem nivoju gladine, 1 točka

A) Vrijem mrežu gladinu,1 točka
ker bo hidrostatični tlak (hidrostatična sila) na pokrov večji.....1 točka